

Näringspolitik i praktiken

Handledning till LOs näringspolitiska program
”Vägar till nya jobb”

	2
LANDSORGANISATIONEN I SVERIGE Näringspolitiska enheten	2007
FÖRORD	3
ATT ARBETA MED NÄRINGSPOLITIK	3
Näringspolitik – vad är det?	3
Näringspolitik och regional utvecklingspolitik	4
Näringspolitik berör alla sektorer	4
FACKETS ROLL OCH UPPGIFT	5
Strukturråden	5
STRATEGI FÖR FÖRÄNDRINGSARBETE	6
Analysera omvärlden	6
Frågor för regionalt utvecklingsarbete	6
Använd fackets kunskaper och instrument	7
AKTÖRER	8
Länsstyrelsen	8
Kommunen	8
Myndigheter inom näringspolitiken	8
Trafikverken	9
Areella näringar	10
Högskolan	10
Organ för företagsutveckling	11
Näringslivsorganisationer	12
OMRÅDEN ATT ARBETA MED	12

	3
Tillväxtprogrammen	12
Företagsutveckling och företagssamverkan	13
Ekobrott som facklig fråga	15
Yrkesförberedande gymnasieutbildning	16
Innovativa arbetsplatser	17
Infrastruktur för regionförstoring	18
Samverkan med högskolan	19
VAD VI KAN GÖRA – CHECKLISTA	20

Förord

Denna handledning är tänkt som ett stöd för det fackliga arbetet kring det näringspolitiska programmet och fackliga insatser i det regionala tillväxtarbetet överhuvudtaget. Den ska inte ses som en bestämd mall eller instruktion för detta arbete och följer heller inte det näringspolitiska programmets uppläggning i detalj. Handledningen drar i stället fram vissa strategiska frågor för det regionala och lokala fackliga arbetet och anger tänkbara arbetsområden och avslutas med vissa åtgärdsförslag där möjlighet ges att göra egna kompletteringar. Viktigt är att se detta arbete som en fortgående process där samverkan mellan olika aktörer är nyckeln till framgång.

Att arbeta med näringspolitik

Näringspolitik – vad är det?

Näringspolitik är en del av den ekonomiska politiken och handlar om att utveckla näringsliv och företagande. Näringspolitiken medverkar till att öka efterfrågan på arbetskraft och skapa nya jobb. Den arbetar med s k strukturförändringar vilket innebär ett mer långsiktigt arbete med nya företag, ny kunskap och nya system för kommunikation och samverkan. Viktiga arbetsområden är därmed det allmänna näringsklimatet, innovationssystem för utveckling av ny produktion, yrkesutbildning och kompetensutveckling, investeringar i transportsystem och infrastruktur i övrigt samt tillgången till investeringskapital.

Näringspolitiken behöver därutöver samspela med andra verksamhetsområden som forskningspolitik, arbetsmarknadspolitik och inte minst den regionala utvecklingspolitiken. Detta innebär att området näringspolitik inte är givet en gång för alla utan i hög grad handlar om samspel mellan olika politikområden. Innebörden i

begreppet näringspolitik har också ändrats med åren från att mest handla om statligt företagande och stödpolitik till dagens inriktning mot näringsklimat och regionalt utvecklingstänkande.

Näringspolitik och regional utvecklingspolitik

Näringspolitikens praktiska utformning är i hög grad kopplad till den regionala utvecklingspolitiken. Den tidigare regionalpolitiken var mer inriktad på stödåtgärder och kompensation åt eftersatta grupper i glesbygd och stödområden. Idag handlar det om att stimulera egen växtkraft i varje region vilket även innebär krav på regionen att bygga upp kunskap och utveckla företagandet. En viktig inriktning är att bygga vidare på sådan kunskap som redan finns i regionen men försöka nå ökad grad av förädling och specialisering av produktionen inom dessa kunskapsområden.

Näringspolitik berör alla sektorer

Näringspolitik förknippas av historiska skäl i hög grad med industripolitik. Idag arbetar emellertid fyra av fem inom tjänstesektorn, vilket kräver ett breddat synsätt. Den utveckling av befintliga näringar som behövs handlar därmed ofta om att skapa specialiserade tjänster och service kring dessa. Det är därför viktigt att få med företag inom tjänstesektorn i de företagskluster och det samarbete i innovationsarbetet som kan skapas i kommun och region.

I många fall är kommunen själv största arbetsgivare. Samspelet mellan de egna verksamheterna och lokala näringslivet i syfte att stärka tillväxtarbetet rymmer ofta utvecklingsmöjligheter – utan att kommunens roll som myndighet behöver ifrågasättas. Grundläggande uppgifter inom vård, omsorg, utbildning och samhällsservice är det naturligt att kommunen bedriver i egen regi eller på entreprenad där kommunen behåller huvudmannskapet. Den kommunala näringspolitiken handlar i övrigt om att via planering av företagsområden, utbildningsverksamheten och insatser för företagssamverkan stimulera näringslivsutveckling i kommunen. Kommunen kan även bedriva egen verksamhet inom exempelvis fritids- eller hotell- och restaurangnäringen där man konkurrerar med enskild företagsamhet. Inriktningen av samtliga dessa verksamheter visar att kommunal näringspolitik är ett område som behöver diskuteras ingående.

Fackets roll och uppgift

Fackets näringspolitiska arbete måste ha samma utgångspunkt som annat fackligt arbete – att hävda medlemmarnas intressen när det gäller jobb, löner och anställningsvillkor. Det innebär också att vi värnar löftet att inte spela ut arbetstagare mot varandra genom olika former av underbudskonkurrens. För det näringspolitiska arbetet betyder det att insatser för företagsutveckling och nya jobb inte får bedrivas till vilket pris som helst. Det bör istället handla om varaktiga jobb som bygger på seriöst företagande, långsiktiga investeringar och en fortlöpande kompetensutveckling.

Erfarenheterna av att arbeta med näringspolitiska frågor är samtidigt olika mellan fackförbunden. Inom industrin finns sedan lång tid traditioner att arbeta branschpolitiskt.

Genom styrelsrepresentationen och övrigt fackligt arbete har man tagit del i diskussioner om investeringar och strukturförändringar. Inom kommuner och statliga organ har också facklig erfarenhet vunnits genom medverkan i de omställningar och avregleringar som gjorts. Inom privat tjänstesektor ser strukturförändringarna ofta annorlunda ut med en omfattande småföretagsverksamhet och begränsad men växande facklig tradition.

Det har varit naturligt att LO-distrikten men även LO-facken i kommunerna tagit ansvar för det näringspolitiska arbetet med exempelvis yrkesutbildnings- eller infrastrukturfrågor. Samtidigt finns det behov av att fördjupa detta arbete och föra ut det mer bland förbundsavdelningarna samt i kommunerna. När ansvaret för att skapa jobb alltmer blir ett ansvar för regionen krävs också att dess aktörer – inklusive facket – har en uppfattning om hur man vill utveckla kommunens eller regionens näringsliv.

Den fackliga uppgiften är knappast att ange var eller inom vilka områden nya företag kan växa fram. Uppgiften handlar mer om att ta aktiv del i en process för regional tillväxt. Man kan medverka till en kartläggning av problem och möjligheter där facket kan tillföra ett arbetslivsperspektiv. Man kan fånga upp förslag från medlemmar och driva opinion för jobbskapande projekt. Man kan vara samtalspartner i tillväxtarbetet gentemot olika aktörer inom politik, myndigheter och näringsliv.

Strukturråden

I varje LO-distrikt finns idag någon form av struktur- eller näringspolitiska råd bestående av företrädare från olika förbundsavdelningar inom distriktets verksamhetsområde samt från LO-distriktet. Rådets uppgift är att utforma och driva näringspolitiskt arbete inom ramen för distriktets verksamhet. Några grundprinciper för arbetet bör vara:

- Strukturrådet är underställt LO-distriktets styrelse. Det innebär att viktigare förslag bör behandlas av styrelsen men det är samtidigt angeläget att styrelsen engagerar sig i rådets arbete eftersom näringspolitiken tillhör den fackliga kärnverksamheten.
- Det är en styrka om strukturrådet tar fram ett näringspolitiskt program eller anger vissa näringspolitiska frågor som bör prioriteras i rådets och distriktets arbete samt att detta förankras ute i organisationerna.
- Strukturråden kan arbeta gentemot och ha kontakt med politiska beslutsfattare, näringslivet, kommunala och statliga myndigheter, högskolor och andra forsknings- och utbildningsinstitutioner samt organ i övrigt som är av näringspolitisk betydelse.
- De frågor strukturrådet arbetar med har ofta stort medialt intresse. Viktigt därför att arbeta upp kontakter i regional press samt TV och radio och arbeta aktivt via LO-distriktets hemsida.
- Strukturråden bör verka gentemot fackliga avdelningar, klubbar och sektioner på arbetsplatser och i kommuner inom verksamhetsområdet och ge dessa stöd och information om det näringspolitiska arbetet.

Strategi för förändringsarbete

Analysera omvärlden

En av de tydligaste erfarenheterna av senare års näringspolitiska diskussion är globaliseringen i allmänhet och dess lokala påverkan i synnerhet. De kommuner eller lokala arbetsmarknadsregioner som har litet utbyte med omvärlden uppvisar också störst problem på arbetsmarknaden.

I allt förändringsarbete är det nödvändigt att ha en bra verklighetsbeskrivning av dagsläget, en beskrivning som man helst bör dela med övriga aktörer. En gemensam verklighetsbild är en förutsättning för samverkan. Det finns flera källor att gå till.

- Regionala utvecklings- och tillväxtprogrammen. Dessa innehåller i allmänhet bakgrundsdata för länets befolkning, näringsliv, arbetsmarknad, utbildning mm samt vissa framtidsbedömningar.
- Läns- och kommunstatistik hos SCB eller länsstyrelse respektive kommunen.
- LOs kommunblad med grundläggande uppgifter om kommunen, befolkningen, arbetsmarknaden, utbildningsläget och näringslivet (Görs på beställning av kicki.malmstrom@lo.se tel 08 796 26 40)
- Näringslivsorganisationernas statistik

Frågor för regionalt utvecklingsarbete

- *Gemensamt åtagande.* Arbeta för ett gemensamt åtagande – ett informellt löfte – mellan regionens olika aktörer för att få enighet om vilka tillväxtpolitiska satsningar som behövs på sikt.
- *Funktionella regioner.* Tänk i funktionella regioner snarare än administrativa. Eftersträva samverkan över kommun- eller länsgränser utifrån ett gemensamt nyttoperspektiv. Sådana samverkansområden kan variera beroende på om man diskuterar kommunikationer, utbildning eller företagssamarbete.
- *Regionförstoring.* Regionen behöver ha viss storlek eller vad man kallar kritisk massa för att kunna bedriva viss utbildning, bygga starka företagskluster eller intressera riskkapital. För att sammanbinda flera mindre arbetsmarknadsområden till en större krävs att de binds samman av bra kommunikationer. Satsning på infrastruktur i form av vägar, regionaltåg, terminalsystem och maxtaxa i kollektivtrafiken behöver diskuteras utifrån en helhetssyn.
- *Minskad sårbarhet.* Arbeta för ett mångsidigt näringsliv och minskad sårbarhet på arbetsmarknaden. Utgå från tillväxtprogrammets omvärldsanalys eller ställ krav på att s k SWOT-analys (analys av styrkor och svagheter) genomförs. Vilka förebyggande insatser kan göras där utvecklingen är svag? System för tidig varning (Early warning) där man analyserar sårbarhet hos företag och näringsgrenar kan förebygga framtida problem.
- *Regionala innovationssystem.* Medverka till att bygga upp regionala innovationssystem där aktörer inom näringsliv, kommuner, myndigheter,

- högskola och organisationer skapar mötesplatser och samarbetsprojekt för nya jobb.
- *Stärk yrkeskunnandet.* Kunskapsutveckling i skolans yrkesutbildning samt i kompetensutveckling i arbetet är centrala frågor i den regionala tillväxtpolitiken. Koppla yrkesutbildning till regionens styrkor och möjligheter till specialisering på internationella marknader.

Använd fackets kunskaper och instrument

Det fackliga arbetet innebär att vi samlar kunskaper som sammantaget blir unika. Vi har en kombination av ett bransch- eller sektorskunnande, ett underifrånperspektiv, en ofta långvarig erfarenhet samt ett genuint intresse för att utveckla den egna verksamheten eller regionen.

Facklig kunskapsprocess

Det näringspolitiska arbetet är till sin natur långsiktigt. Det innebär att även det fackliga arbetet kan sikta på en fortgående process där man successivt bygger upp sin kunskap. Till att börja med kan man inventera vilka problem och möjligheter de olika förbundsavdelningarna vill lyfta fram när det gäller näringsstruktur, utbildningssystem och arbetsmarknad. Försök blicka framåt med hjälp av befintlig kunskap och egna erfarenheter – vilka behov kommer regionen att ha på några års sikt? Hur bör man formulera kraven gentemot politik, näringsliv och myndigheter? Man bör också analysera vilka kunskaper och personresurser som finns i de fackliga leden i dessa frågor.

Fackligt näringspolitiskt program

Inom varje län utarbetas som nämnts ett övergripande utvecklingsprogram samt ett tillväxtprogram som är mer inriktat på näringslivs- och strukturfrågor. För att det fackliga arbetet kring dessa frågor ska få genomslag och påverka det offentliga planarbetet behövs viss framförhållning. Bäst är sannolikt att arbeta fram ett eget fackligt program kring näringslivs- och tillväxtfrågor. Det kan bygga på såväl inventering av frågor förbundsavdelningar och LO-distriktet lyfter fram som sådant som redovisas i det offentliga programarbetet. Viktigt är att ange prioriteringar och vara konkret. Kontakt mellan olika LO-distrikt kan ge värdefulla tips.

Utbildningsinsatser

Den fackliga utbildningen i näringspolitiska frågor är generellt sett eftersatt, men det ökade intresset för frågorna har ändrat förutsättningarna. Såväl LO som förbunden har ett ansvar för att följa upp detta. Det kan ske i traditionell facklig kurs- och cirkelverksamhet men också genom att utnyttja informationstekniken - t ex IT-skolan.

Styrelsrepresentation

Lagen om styrelsrepresentation har givit de fackliga organisationerna en ofta mycket god insyn i företagens strategiska och långsiktiga arbete bl a i investeringsfrågor. Styrelsrepresentanterna har förpliktelser gentemot företagen när det gäller hantering av intern information, men har även skaffat en allmän insikt när det gäller

produktionsvillkor och bedömningar av framtida möjligheter. Såväl förbund som LO-distrikt kan bli bättre på att ta tillvara dessa kunskaper. Det kan ske exempelvis ske genom workshops, arbetsgrupper och utbildningsverksamhet.

Aktörer

Med aktörer avses allt från myndigheter till organisationer med intresse eller ansvar för tillväxtarbete i regionen.

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen är statens företrädare i länet och har med tiden fått ett växande ansvar för näringslivsutveckling. Sverige har idag 21 länsstyrelser, men utvecklingen pekar mot ett minskat antal. Bildandet av Västra Götalands län och Skåne län är exempel på detta. Länsstyrelsen svarar bl a för arbetet med regionala tillväxtprogram och företagsutvecklingsfrågor med olika slags stödåtgärder. En gemensam webbplats finns på www.lst.se där även varje länsstyrelses webbadress återfinns.

Kommunen

Förutom kommunens grundläggande uppgifter inom vård, omsorg, skola, kollektivtrafik och annan teknisk verksamhet finns i många fall näringslivskontor eller näringslivssekreterare. Kommunerna kan medverka till att bygga företagsområden och bedriva kontaktverksamhet med näringslivet kring exempelvis yrkesutbildning eller planfrågor. Inom de flesta län har kommuner och landsting numera även bildat regionala samverkansorgan vilket ger dem rätt att ta över vissa regionala utvecklingsuppgifter från länsstyrelserna. Ett viktigt projekt när det gäller information är uppbyggnaden av e-förvaltning med vidgad möjlighet att nyttja IT i kontaktverksamheten. En gemensam webbsida för kommuner och landsting finns på www.skl.se.

Myndigheter inom näringspolitiken

Ett flertal myndigheter har näringspolitiska uppgifter. På regional nivå är det i första hand länsstyrelsen som förmedlar kontakt eller utför dessa myndigheters arbete.

Nutek

Verket för näringslivsutveckling. Arbetar med olika former för företagsfinansiering som regionala företagsstöd och transportbidrag samt lån och riskkapital, Vidare arbetar man med entreprenörskap och företagsutveckling samt med regional utveckling och företagskluster. En viktig del är information och stöd i arbetet med regionala tillväxtprogram. Nutek är ansvarig svensk myndighet för EUs strukturfondsmedel som hanteras via Regionalfonden. Finns i Stockholm, Östersund och Arjeplog. Dessutom har man åttaregionkontor för arbetet med regionalfondsmedlen. www.nutek.se.

Vinnova

Verket för innovationssystem. Arbetar mer långsiktigt med forskning kring näringslivsutveckling samt med utveckling av innovationssystem nationellt och inom

skilda sektorer i samverkan med olika aktörer. Driver bl a programmet Vinnväx för uppbyggnad av regionala innovationssystem där företag, forskning och samhällsorgan i en region gemensamt kan ansöka om medel för spetsinriktad forsknings- och utvecklingsarbete inom exempelvis bioteknik, IT eller processindustri. Finns i Stockholm. www.vinnova.se .

ITPS

Institutet för tillväxtpolitiska studier. Gör analyser och utvärderingar kring närings- och regionalpolitiska frågor samt omvärldsanalyser av förhållanden i Sverige och omvärlden. Utgör värdefull kunskapsbank i olika tillväxtpolitiska frågor. Finns i Östersund. www.itps.se .

ISA

Invest in Sweden Agency. Myndighet med uppgift att stimulera utländska företag att investera i Sverige. Ger investerare information om affärsmöjligheter och tillhandahåller praktiska råd för genomförande av olika projekt. Utformar besöksprogram.

ESF-rådet

Myndighet under Arbetsmarknadsdepartementet som svarar för Europeiska socialfonden i Sverige och arbetet kring partnerskapen under den nya programperioden. Syftar till att stimulera sysselsättning och tillväxt genom att fördela medel för kompetensutveckling. ESF-rådet med socialfonden och Nutek med regionalfonden förväntas samverka kring det fortsatta arbetet. ESF-rådet har huvudkontor i Falun och Stockholm samt regionala enheter på ytterligare åtta orter tillsammans med Nutek. www.esf.se .

Glesbygdsverket

Arbetar med utvecklingsfrågor för glesbygd, landsbygd och skärgård. www.glesbygdsverket.se .

Andra myndigheter med uppgifter av betydelse för företagsutveckling är konkurrensverket (www.kkv.se) samt patent- och registreringsverket. (www.prv.se).

Trafikverken

Trafikverken är viktiga aktörer och kunskapskällor när det gäller transportfrågor och investeringar i ny infrastruktur. I flera fall finns regionala kontor som täcker flera län. Samarbetet mellan trafikverken är viktigt men behöver samtidigt utvecklas ytterligare för att skapa ett mer samverkande (intermodalt) transportsystem.

Vägverket

Ansvarar för statlig väghållning och utövar tillsyn över kommunala vägnätet.. Uppdelad i huvudkontor i Borlänge och sju regionkontor (Norr i Luleå, Mitt i Härnösand, Mälardalen i Eskilstuna, Stockholm i Stockholm/Solna, Väst i Göteborg, Sydöst i Jönköping och Skåne i Kristianstad) samt på vissa orter även lokalkontor. De förvaltande enheterna upphandlar produktion av de producerande affärsenheterna Vägverket Produktion och

Vägverket Konsult, vilka bedriver verksamhet i bolagsliknande form i konkurrens på marknaden. Se www.vv.se

Banverket

Ansvarar för banhållning och investering i järnvägsnätet. Förvaltande enheter är huvudkontoret och Banverket Trafik i Borlänge samt fem regionkontor (Norra i Luleå, Mellersta i Gävle, Östra i Stockholm/Sundbyberg, Västra i Göteborg och Södra i Malmö). De producerande enheterna Banverket Produktion, - Projektering och - Industri arbetar i öppen konkurrens och upphandlas av de förvaltande enheterna. Se www.banverket.se .

Sjöfartsverket

Ansvarar för farleder, lotsning, slöfartsinspektion mm för i första hand handelssjöfarten men även fisket och fritidstrafiken till sjöss. Har huvudkontor i Norrköping och är indelat i sju sjötrafikområden. Viktiga näringspolitiska frågor är bl a investeringar i farleder. Frågor som rör hamnverksamhet hanteras i regel av kommunala hamnbolag. Se www.sjofartsverket.se .

Luffartsverket

Ansvarar för drift och utveckling av statens 15 flygplatser och drift vid ytterligare fyra flygplatser. Affärsdrivande statligt verk med säte i Norrköping. Lokalisering och investeringar i flygplatser har genomgående stor regionalpolitisk betydelse. www.lfv.se .

SIKA

Statens institut för kommunikationsanalys. Arbetar med utredningar, prognoser, statistik och analyser inom transport- och kommunikationsområdet. Finns i Östersund. www.sika-institute.se .

Areella näringar

Skogsstyrelsen

Myndighet för rådgivning, tillsyn och inventeringsverksamhet för ett uthålligt skogsbruk. Arbetar via huvudkontor i Jönköping och 45 skogsvårdsdistrikt. www.svo.se .

Jordbruksverket

Myndighet för genomförande av jordbrukspolitik och även livsmedelspolitik. www.jordbruksverket.se .

Högskolan

I Sverige har universitet och högskolor ett stort ansvar för forskning och kunskapsutveckling och får därmed en viktig roll i innovationsprocessen. Förutom sina grunduppgifter utbildning och forskning har man en s k tredje uppgift – att samverka med det omgivande samhället. Denna samverksansuppgift handlar till stor del om att sprida kunskap om de forskningsresultat man får fram och medverka till att de omsätts i ny

produktion. Många större högskolor - inte minst inom teknik och medicin - har också byggt upp särskilda organ för näringslivskontakter och företagsutveckling.

Det finns emellertid även ett behov av att mindre högskolor profilerar sig mot det regionala näringslivet och medverkar till att vidareutveckla och specialisera befintliga kunskaper. Detta sker redan idag i varierande grad, men samarbetet kan förbättras. Till att börja med behöver företag, fack och andra aktörer skapa bättre kontakter gentemot högskolan och diskutera samarbetsmöjligheter.

Sverige har 14 statliga universitet, 22 högskolor, 4 fristående högskolor samt flera institutioner med rätt att bedriva akademisk utbildning – totalt 61 st. Vid varje högskola finns en enhet för samverkan med det övriga samhället. Denna nås på högskolans hemsida under ”samverkan” eller annan kontaktrubrik. Högskoleverket har en samlande hemsida för högskoleverksamheten www.hsv.se där också varje högskola kan nås.

Organ för företagsutveckling

Förutom statliga organ som länsstyrelsen och de organ som verkar inom högskolan finns flera organ med regional anknytning som förmedlar riskkapital och rådgivning för företagsutveckling.

Innovationsbron AB

Arbetar med finansiering och utveckling av forskningsbaserade företag med goda affärsmöjligheter. Bedriver såddfinansiering i tidiga skeden och arbetar med inkubatorer (företagskuvöser) ofta i samarbete med högskolor där man hjälper forskare att kommersialisera sina resultat. Finansieras genom medel från staten, Vinnova och Industrifonden. Huvudkontor i Stockholm med dotterbolag i Luleå, Umeå, Uppsala, Stockholm, Linköping, Göteborg och Lund.

Almi

ALMI Företagspartner AB ägs av staten och är moderbolag i en koncern med 21 dotterbolag där den operativa verksamheten bedrivs. Moderbolagets uppgift är att svara för samordning och produktutveckling. ALMIs uppdrag är att främja utvecklingen av konkurrenskraftiga små och medelstora företag. Verksamheten är organiserad i tre affärsområden - innovation, nyföretagande och etablerade företag. Inom dessa erbjuds framför allt två tjänster – finansiering och affärsutveckling. www.almi.se.

IUC – Industriellt utvecklingscenter

IUC har vuxit fram via frivilliga insatser i ett antal regioner under slutet av 90-talet. Företag, De har valt att arbeta tillsammans i ett nationellt nätverk för att på ett effektivt sätt nyttja olika regionala kompetenser. För enskilda företag betyder IUC-konceptet att de kan delta i och påverka det regionala näringslivets utveckling. Hos IUC-bolaget får de rådgivning, hjälp att organisera projekt, analysera möjliga produktidéer, hjälpa till att hitta riskkapital, söka "bästa" kompetenser, göra utredningar, forma och driva nätverk mm. www.iuc.se.

Kreditgarantiföreningar

Lokala kreditgarantiföreningar (KGF) finns på allt fler håll i Sverige och har ibland LO-distrikt och förbundsavdelningar som medlemmar. Föreningen fungerar som en länk mellan banker och små och medelstora företag och andra aktörer som sysslar med näringslivsutveckling. KGF går in som borgenärer för delar av lån som företag tar i banken. Syftet med föreningarna är att förbättra förutsättningarna för näringsverksamhet. Utöver finansieringshjälp förmedlar även KGF rådgivning och erfarenhetsutbyte. Genom sin lokala och regionala kännedom om företag och personer kan facket ha ett informationsövertag som kompletterar befintlig kapitalförsörjning.

Kreditgarantiföreningar har utvecklats i Sverige sedan 1999. Modellen är således en ny företeelse här, men den har funnits under flera decennier i andra europeiska länder som Italien och Frankrike. Det finns även liknande system i USA och Japan. Finansinspektionen gav år 2003 de lokala kreditgarantiföreningarnas samorganisation SKFG tillstånd att bedriva finansieringsverksamhet, enligt samma regler och tillsyn som banker. Hemsida: www.kfg.se

Näringslivsorganisationer

Svenskt Näringsliv

Företrädare för 51 arbetsgivar- och branschorganisationer vilka representerar ca 55.000 stora och små företag inom industri- och tjänsteproduktion. Bedriver opinionsbildnings- och utredningsarbete i syfte att påverka företagsklimatet liksom den ekonomiska politiken i stort. Har en särskild enhet för näringspolitiska frågor. Verkar via huvudkontor i Stockholm och 21 regionkontor. www.svensktnaringsliv.se .

Företagarna

Företrädare för ca 55.000 direktanslutna mindre företag. Bedriver opinionsbildnings- och utredningsarbete för att förbättra företagets villkor. Verkar via huvudkontor i Stockholm samt 300 lokala föreningar i 21 regioner. www.foretagarna.se .

Områden att arbeta med

Tillväxtprogrammen

Det *regionala utvecklingsprogrammet* är ett samlat strategi- och planeringsdokument för länet. Det utarbetas på regeringens uppdrag. Vilka delar som ingår kan skilja från ett län till ett annat. Men det ska ge en samlad bild av vad olika aktörer gör för tillväxt och regional utveckling. Regionala utvecklingsprogram kan ses som ett pussel där varje underliggande program är en pusselbit som är en del av helheten. Här kan finnas program

för landsbygdsutveckling, jämställdhet, folkhälsa osv. En del av det är det regionala tillväxtprogrammet.

De *tillväxtprogram* som gällt fram t o m 2007 har i allmänhet reviderats en ny omgång program. Arbetet med tillväxtprogrammen skiljer sig mellan länen. Det kan i en del fall vara en bestämd grupp som följer och tar initiativ när det gäller tillväxtfrågor. I andra län så bjuder man in brett till diskussioner om tillväxtfrågor och själva diskussionen avgör sedan hur det vidare arbetet genomförs.

På en del håll har de fackliga företrädarna tidigare haft svårt att få plats i de organ som slutligen formulerar programmen, men det förefaller som situationen idag är betydligt bättre. Tanken med tillväxtprogrammen är att de lokala och regionala aktörerna har störst kunskap om sin region och därmed är bäst skickade att föreslå genomförbara insatser. Ett regionalt tillväxtprogram brukar innehålla en analys av de regionala förutsättningarna, infrastrukturen och utbildningsväsendet. Det innehåller vidare förslag på åtgärder som stärker näringslivet, konkurrenskraften och regionen. Erfarenheterna är i stort att näringslivets behov har beaktats relativt väl men också att programmen brister en del i tydlighet.

Några av de insatser facket kan göra i och kring programarbetet är

- Medverka till att förbättra dialogen kring programmen och göra arbetet mer känt bland länets invånare och därmed engagera fler i genomförandet.
- Tillväxtprogrammen behöver ofta konkretiseras. Medverka till att koppla övergripande förslag till behov inom olika verksamheter.
- Stärka den fackliga representationen i arbetet och föra in ett arbetslivsperspektiv med kunskaper från det faktiska genomförandet av olika åtgärder.
- Medverka i utvärdering och förberedelse inför kommande programperioder.

Företagsutveckling och företagssamverkan

Varför samverkan?

I den hårdnande globala konkurrensen lever många företag under stor press. Särskilt mindre företag som är underleverantörer utsätts för ett konkurrenstryck som ofta tvingar dem till leveransavtal som inte alltid täcker kostnaderna. Priskarteller för att minska konkurrenstrycket är förbjudna och i praktiken svåra att få till stånd i en global ekonomi. Men det finns andra – tillåtna – möjligheter till företagssamverkan, möjligheter som dock ofta inte utnyttjas i Sverige. Det finns vinster att göra exempelvis genom gemensamma råvaruinköp, gemensam marknadsföring, gemensam försäljningsorganisation och administration m.m.

Ur fackligt synvinkel finns skäl att verka för företagsnätverk eftersom de kan medföra stabilitet åt det lokala och regionala näringslivet. En effektivare nischning/specialisering och ökad effektivitet skapar en stabilare grund och därmed säkrare anställningar. Specialisering innebär krav på ökade kunskaper och skicklighet, vilket dessutom är lönedrivande.

På många håll i Europa finns utvecklade företagsnätverk som medfört kraftig tillväxt och välstånd i den region där de verkar. Det kanske bästa exemplet är Italien, där företagsklustren utvecklats till en nationell institution och som på kort tid lyft fattiga regioner till hög levnadsstandard. I en särskild LO-rapport ”I vulkanens skugga” redogörs för fenomenet. Men även i Sverige finns exempel på framgångsrika företagsnätverk. Som exempel har småföretagen i småländska Markaryd visat en stor förmåga att klara alla konjunktursvängningar utan större problem. Sysselsättningsgraden i denna region har inte nämnvärt påverkats av konjunkturdykningar genom åren, detta genom stor flexibilitet och anpassningsförmåga. Det finns också andra exempel på företagssamverkan men ingenstans går man så långt som man gör i de framgångsrika italienska klustren.

Förarbetet

Företagssamverkan förutsätter givetvis att det bland företagen själva finns eller går att utveckla en positiv inställning till samarbete. Andra aktörer som kommunföreträdare, politiker, fack eller sociala entreprenörer i övrigt kan medverka till att få igång processen, men utan positiva företagare går det inte. Det krävs attitydförändringar för att bryta invanda beteendemönster och gamla företagskulturer och det krävs övertalning innan konkret förändringsarbete kan börja. Den som vill vara motor i ett sådant här arbete måste vara väl förberedd och påläst. Företagsledare kräver svart på vitt och hårda fakta för att ändra beteende. Här är några punkter som kan föra arbetet framåt.

- *Skaffa information:* Innan man väcker diskussionen om någon form av företagssamverkan bör man informera sig själv. Den som inleder en sådan diskussion blir genast ställd inför en rad frågor och är man inte förberedd kan hela processen ta slut där. Det finns en rad skrifter och utvärderingar i ämnet – förutom ovannämnda LO-rapport även skrifter från Nutek och Vinnova.
- *Etablera nätverk:* Tidiga kontakter och alliansbyggande mellan kommunföreträdare, näringslivsorgan, myndigheter och fack är viktigt. Fackliga företrädare inom berörda företag kan via ett fackligt nätverk medverka till att bryta isen. Kontakterna kan gälla såväl den egna som andra branscher och såväl LO- som tjänstemannafack. Stöd kan ofta ges via förbundsavdelningar eller LO-facken/LO-distriktet.
- *Aktivera med- och motparter:* Det är i detta skede som det aktiva arbetet börjar. Här är det nödvändigt att redan ha etablerat någon form av nätverk eller ha kontakt med de ”sociala entreprenörer” (politiker, företagsledare, organisationsföreträdare) som har förmåga att få med folk. Det gäller att skapa intresse och att få frågan i fokus genom inledande seminarier och möten. Sök och visa goda exempel.

- *Utbildning och attitydförändringar:* Detta är det avgörande skedet. Det gäller att bryta gamla invanda mönster och föreställningar. Undersök möjligheterna till studiebesök och kontakter med andra lyckade försök eller pågående samverkansprojekt. Det kan finnas pengar att söka genom t.ex. EU-programkontoret. Finns företagartutbildningar inom området?
- *Skapa rutiner och formalisera:* För att få arbetet att rulla på är det bra att definiera gemensamma mål, utse ansvariga och göra en tidsplan. Se till att beslut dokumenteras.
- *Starta, utvärdera, återkoppla:* Så gäller det att också komma igång. Finns det tveksamhet till att börja stort kan man testa sig fram och välja ut delområden. Se till att de bästa exemplen kommer först. Dokumentera dessa pilotprojekt på lämpligt sätt så att alla kan ta del av resultatet och känna delaktighet. Arrangera informationsmöten. Utse gärna en utvärderingsgrupp, som följer arbetet närmare och som kan rapportera. Slutligen gäller det att integrera resultatet i verksamheten som helhet.
- *Facklig identitet och lojalitetskonflikter:* I detta utvecklingsarbete finns det ett antal områden där man i sina olika roller på arbetsplatsen kan hamna i kluvna lojalitetssituationer. Ibland flyter det fackliga intresset ihop med företagartintresset. Fackliga intressekonflikter kan uppstå. Det är därför viktigt att pröva arbetet mot det långsiktiga medlemsintresset om varaktiga och bra jobb och se till att åtgärderna har bred facklig förankring.

Ekobrott som facklig fråga

Motiv för facket

Ekobrotten är en företeelse som engagerar många fackliga förtroendevalda och medlemmar. De flesta inser att fusket påverkar de offentliga finanserna och att det skapar orättvisa villkor på arbetsmarknaden. Fusket innebär också ett hot mot kollektivavtalen, genom att dessa urholkas genom lönedumpning.

LOs representantskap har beslutat att vi i vårt fackliga arbete mot ekobrott och fusk, ska inrikta oss mot de sektorer där vi har största möjligheten att påverka: Inom arbetsrätt och kollektivavtal. Fyra områden har pekats ut som särskilt angelägna.

- Upphandling av varor och tjänster
- Bemanningsföretag
- Kontanthandeln
- Entreprenörskedjor

LOs förbundsgrupp mot ekobrott har inlett ett projekt inom den första punkten, upphandling av varor och tjänster. Arbete inom ämnet pågår även inom flera förbund. Elektrikerförbundet har tillsammans med några andra förbund tagit fram en handbok för

offentlig upphandling ”Vita jobb”. LO har kompletterat detta arbete med att ge ut en liknande handbok för den privata sektorn som kan hämtas från LOs hemsida – se under viktiga områden/näringspolitik/rapporter.

Upphandlingsprojektet

Alla arbetsplatser berörs av upphandling och handböckerna är en nyttig uppdatering av de regler som kom med medbestämmandelagen, men sedan dess fallit en smula i glömska. Utan en effektiv facklig kontroll fungerar inte kollektivavtalen som det effektiva filter mot fusket som de kan utgöra.

Varje arbetsplats behöver upprätta en plan för hur upphandlingen ska gå till. Problemet har två fackliga sidor: De som befinner sig i företag/organisationer som säljer tjänster eller varor och de som befinner sig i företag/organisationer som köper tjänster eller varor. Upphandlingsproblematiken är därför en verklig mätare på hur långt den fackliga solidariteten sträcker sig.

Handböckerna är mycket konkreta och ger vägledning för både hur fackliga nätverk kan upprättas och vilket regelverk och vilken lagstiftning som gäller.

Yrkesförberedande gymnasieutbildning

I de analyser av regionen man behöver göra är det nödvändigt att jämföra de kunskapskrav arbetsmarknaden ställer med nuvarande och kommande inriktning av utbildningen – i synnerhet yrkesprogrammen på gymnasiet. Information om nuvarande utbildningar finns hos berörda kommuners utbildningsförvaltningar. Uppgifter om utbildningsbehoven hos företagen i olika branscher och kommunala verksamheter kan vara svårare att få fram men bör kunna fås via näringslivskontor eller i underlag till tillväxtprogrammen. De frågor man kan ställa sig är om kommunerna kartlagt behoven och dimensionerat utbildningarna efter detta – eller om budgetläget fått styra i riktning mot billigare utbildningslinjer.

Gymnasieskolans yrkesförberedande utbildningar ska reformeras. LO har i ett förbundsgemensamt projekt lagt förslag om förbättrad yrkesförberedande utbildning i gymnasieskolan, förslag som kan utgöra utgångspunkt för det fackliga arbetet med utbildningsfrågorna. Hämta rapporten på LOs hemsida under viktiga områden/utbildningspolitik eller nedanstående länk:

[http://www.lo.se/home/lo/home.nsf/unidView/BEA8C0904A7E48E4C125730F0044E244/\\$file/vagartillarbetetslivet.pdf](http://www.lo.se/home/lo/home.nsf/unidView/BEA8C0904A7E48E4C125730F0044E244/$file/vagartillarbetetslivet.pdf)

Politiska krav

Arbetet med införandet av den nya gymnasieskolan måste ske nu. På politisk nivå krävs kommunövergripande diskussioner inom kommunförbund, samverkansområden eller mellan enskilda kommuner om den framtida skolans struktur. Det är viktigt att se till att kvalitén på utbildningarna säkras. Det kan kräva en fördelning av olika utbildningar mellan kommunerna. Frågan om att inrätta ett regionalt yrkesutbildningscentrum för denna samordning bör övervägas.

De kommunala utbildningsnämnderna har mer konkreta uppgifter att ta ställning till. Det gäller frågor om det obligatoriska samrådets, handledarutbildningens samt arbetsplatsersättningens finansiering, inventering av APL-företag (arbetsplatsförlagt lärande), rekrytering av yrkeslärare samt studie- och yrkesvägledare. Dessutom måste de yrkeslärare som saknar pedagogisk utbildning erbjudas en sådan.

Huvudmannen eller skolan måste garantera att eleverna får APL i den utsträckning som är föreskrivet. Om inte det kan uppfyllas bör det ifrågasättas om man ska ha rätten att starta programmet.

Krav på skolan

Krav behöver också riktas mot skolan. De måste se till att integration mellan kärn- och karaktärsämnen anpassade till individens förutsättningar. Pedagogisk utveckling av sammanhangsinriktad tillämpning måste vara en viktig uppgift i det utvecklingsarbetet. Utformning av det obligatoriska samrådet samt hur handledarutbildningen ska organiseras måste vara en prioriterad uppgift.

Planering av hur APL-processen ska kunna följas upp och redovisas samt hur samverkan skola-arbetsliv ska kunna ingå i kvalitetsredovisningen är andra viktiga utvecklingsområden. När det gäller studie- och yrkesvägledningen finns det ett behov av att utveckla samverkan mellan grund- och gymnasieskola i vägledningsarbetet.

Krav på arbetsgivarna

Kraven mot arbetsgivarna bör handla om att de klargör vilka kunskapskrav de faktiskt har för sina anställda i framtiden. De måste utveckla sin förmåga att formulera relevanta och rimliga krav på innehåll och inriktning i de yrkesförberedande programmen. Vidare krävs att de erbjuder APL, deltar i obligatoriska samrådet, i partssamverkan och medverkar när kommuner måste samverka om utbildningars lokalisering och dimensionering.

Samordnad vuxenutbildning

Det finns även flera andra viktiga frågor att driva inom utbildningspolitiken. Ett exempel är en bättre samordning mellan gymnasieskola, arbetsmarknadsutbildning och vuxenutbildning i övrigt – inte minst där utbildningarna skurits ned. En annan är att få igång projekt kring validering av kunskaper där man för olika verksamhetsområden värderar det kunnande som erhållits genom yrkeserfarenhet och annan kunskapsinhämtning.

Innovativa arbetsplatser

Sverige har en välutbildad och kunnig arbetskraft där alltför många har gymnasieskola i botten medan andra har ett mångårigt lärande i arbetslivet bakom sig. Samtidigt innehåller många jobb enbart fasta rutiner utan utrymme för de anställda att medverka i utvecklings- och förbättringsarbete. Det finns dock en stor potential hos de anställda för ökat

deltagande i utvecklingen av produktionen när det gäller arbetsmetoder, processer och produkter - både varor och tjänster.

Det förhållandevis goda samarbetsklimatet, de platta arbetsorganisationerna och dagens intresse för innovation och tillväxt borde medge ett ökat deltagande i utvecklingsarbetet. Den ofta tynande förslagsverksamheten skulle kunna göras till en gemensam angelägenhet och byggas in i arbetsprocessen. Medverkan i förbättringsarbete kräver dock tid, rum och organisation och det kräver att de anställda får utbyte av ett sådant engagemang. Det åligger de centrala parterna att med stöd av myndigheter och forskning lägga grunden för ett mer innovativt arbetsliv, men inget utesluter att en diskussion på temat initieras lokalt på olika arbetsplatser för att skapa opinion och erfarenhet.

Det är dock meningslöst att försöka skapa ett innovationstänkande i verksamheter med hårt styrda rutiner och minimal bemanning. Ett innovativt arbetsliv hänger samman med tankarna bakom ”det goda arbetet”. Fackliga tveksamheter mot tidigare försök som ”ständiga förbättringar” bottnar ofta i att upplägget är för toppstyrt och managementinriktat. Utvecklingstänkande kräver tid och engagemang.

Några möjliga steg på vägen:

- Starta arbetsplatsdiskussioner och workshops inom den egna verksamheten
- Gå utanför verksamheten - genomföra studiebesök och studera andras erfarenheter
- Kontakta forskare inom områdena arbetsliv och innovation till stöd i diskussioner om tänkbara insatser
- Initiera försöksverksamhet inom eller mellan olika företag och verksamheter.

Infrastruktur för regionförstoring

Kommunikationer och transportsystem kan förbättras överallt, men på många håll är satsning på bättre infrastruktur direkt avgörande för tillväxtarbetet. Ofta handlar det om att knyta ihop kommuner eller lokala arbetsmarknadsområden till en sammanhängande helhet - så kallad *regionförstoring*.

Den övergripande infrastrukturen i form av det statliga stamvägnätet, järnvägens stambanor samt flygplatser är frågor som staten ansvarar för i samverkan med berörda län och kommuner. Investeringar i hamnar svarar de kommunala hamnbolagen för.

Sverige har en rullande planering av infrastrukturen som f n sträcker sig fram till 2015. Trafikverken tar löpande fram underlag för planering och genomförande för stamvägnätet och järnvägsnätet via sina regionkontor samt med stöd av SIKAs arbete. Parallellt med planering på riksnivå upprättas länsplaner via länsstyrelser eller regionala självstyrelseorgan för statliga vägar som ej tillhör stamvägnätet. Kommunala väg- och gatunät och regleras i kommunal översikts- och detaljplanering medan planering av

kollektivtrafiken oftast sköts i kommunal samverkan (alt landstinget) tillsammans med länstrafikbolagen.

Infrastrukturplanering måste ske långsiktigt men justeringar och omprioriteringar sker i många fall innan planerna fastställs definitivt. Skäl kan vara regional omprioritering eller nya finansieringslösningar med regionala intressenter som möjliggör tidigareläggning av projekt. Det innebär att förändringar är möjliga att göra, men det är samtidigt viktigt att betona behovet av helhetssyn och gemensam nytta. Det kan exempelvis handla om att den egna kommunen tjänar på att en trafikinvestering görs i grannkommunen om det samlade transportarbetet därigenom effektiviseras.

Ur facklig synvinkel är det viktigt att vara pådrivande i planeringen av infrastrukturen. Tänkbara åtgärder:

- Skaffa kunskap om befintliga planer. Dessa finns hos trafikverkens regionkontor, länsstyrelse eller kommun/landsting och länstrafikbolag.
- Diskutera kommande projekt utifrån behov av regionförstoring och framtida arbetsmarknad. Vilka behov ser vi bland de egna medlemsgrupperna?
- Hur påverkar nuvarande taxsystem och linjestruktur i kollektivtrafiken medlemmarnas pendlingsmöjligheter exempelvis över kommun- och länsgränser? Vilka krav bör ställas på kostnad, tillgänglighet och trygghet i resandet för längre resor, nattarbetande etc.

Samverkan med högskolan

Utbyggnaden av högskolan har skett samtidigt med att högskolan blivit en viktig näringspolitisk aktör med ansvar för att utveckla kontakter med det omgivande samhället – inklusive arbetsmarknadens parter. På många håll medverkar den regionala högskolan i olika slag av utvecklingsprojekt. Såväl inom näringsliv som bland fackliga organisationer finns ofta en brist på tradition av sådan samverkan. Det finns därför skäl att etablera kontakter och diskutera möjligheter till samverkan. Positiva exempel finns där doktorander och studenter gått in med kunskap från forskning och utvecklingsverksamhet till såväl större som mindre företag och visat på nya möjligheter. Högskolans verksamhet får därigenom också nya impulser.

Möten mellan högskolan, näringslivet, myndigheter och facken ger bättre grund för att analysera strategiska kunskapsbehov för regionens utveckling. Det gäller inte minst forskningsstöd för att vidareutveckla regionens befintliga verksamheter – men även för att skapa nya.

Vad vi kan göra - Checklista för tänkbara praktiska insatser

(LS står för länsstyrelse. När står för näringslivsenhet el motsv.)

Åtgärdsområde: Tillväxtprogram - innovationssystem	Tänkbara aktörer	Fackliga åtgärder	Fackligt ansvarig
Medverka till nya mötesplatser för fler aktörer	LS/När Kommunen/När Näringslivsorg.		
Medverka till utveckling av företagskluster	LS/När Kommunen/När IUC Näringslivsorg.		
Samverkansprojekt med högskolan (SME)	Högskolan		
Tillväxtprogram-arbetet	LS/När Samverkansorgan		
Finansiell infrastruktur/Risckapital-försörjning	LS/När Almi		

Åtgärdsområde: Företags-/ verksam- hetsutveckling	Aktörer	Åtgärder	Fackligt ansvarig
Information och utbildning	Näringslivsorg. Kommun/När		
Nätverksbildning, aktivering av med- och motparter	Näringslivsorg, företag, kommun, högskola		

Kompetensutveckling i arbetet	Näringslivsorg. Kommun/när Näringslivsorg		
Innovativa arbetsplatser	Näringslivsorg, företag, kommun		
Nya företag Starta eget	LS Näringslivsorg.		
Kommunalt förändringsarbete	Kommunen		

Åtgärdsområde: Ekobrott	Aktörer	Åtgärder	Fackligt ansvarig
Upphandling	Skattemyndigheten, Ekobrottsmyndigheten (polisen) LS, Kommuner, Företag		
Bemanningsföretag	Skattemyndigheten, Ekobrottsmyndigheten (polisen) LS, Kommuner, Företag		
Kontanthandeln	Skattemyndigheten, Ekobrottsmyndigheten (polisen), Företag		
Entreprenörskedjor	Skattemyndigheten, Ekobrottsmyndigheten (polisen), LS, Kommuner, Företag		

Åtgärdsområde: Utbildning och kunskapsutveckling	Aktörer	Åtgärder	Fackligt ansvarig
Utbildningssystemets infrastruktur Regionalt yrkes- utbildningscentrum	Politiska partier Kommun/Utbnämnd Samverkansorgan		
Utvecklas partssamverkan	Programråd/yrkesråd Näringslivsorg.		
Inventering av framtida utbildningsbehov	Kommun/Utbnämnd Programråd/yrkesråd Näringslivsorg		
Gymnasieskolans yrkesprogram mm	Kommun/Utbnämnd Samverkansorgan.		
APL, Lärofrågor	Kommun/Utbnämnd Samverkansorgan		
Validering av kunskaper	Kommun/utbnämnd		
Vuxenutbildning	Kommun/Utbnämnd Regionförb.		
Distansstött lärande	Kommun/Utbnämnd		

Åtgärdsområde: Infrastruktur	Aktörer	Åtgärder	Fackligt ansvarig
Transportsystemfrågor	LS Samtl trafikverks regionenheter		
Vägprojekt	Vägverket/Regionk. LS/		
Järnvägsprojekt	Banverket/Regionk.		
Hamnar, farleder	Hamnbolag Kommun/när LS/när Näringslivsorg		
Flygplatsfrågor, flygtrafik	Luftfartsverket Kommun/när LS/när Näringslivsorg		
Energiförsörjning	Energimyndigh. Elproducent Nätbolag		
Bostadsförsörjning	LS Kommun Bostadsbolag		
Telekommunikation	Kommun/När IT-Bolag		

Övriga åtgärdsområden:	Aktörer	Åtgärder	Fackligt ansvarig: